

Н.В. КАПЕЦЬ

Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01004, Україна
kapets_n@ukr.net

НОВІ ТА РІДКІСНІ ДЛЯ УКРАЇНИ ЛІХЕНОФІЛЬНІ ГРИБИ

Kapets N.V. **New and rare to Ukraine lichenicolous fungi.** Ukr. Bot. J., 2016, 73(1): 90–92.

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine
2, Tereshchenkivska Str., Kyiv, 01004, Ukraine

Abstract. A new to Ukraine species (*Lichenothelia tenuissima* Henssen) and five rare species (*Marchandiomyces aurantiacus* (Lasch) Diederich & Etayo, *Monodictys epilepraria* Kukwa & Diederich, *Taeniolella punctata* M.S. Christ. & D. Hawksw., *Sclerococcum sphaerale* (Ach.) Fr., *Lichenodiplis lecanorae* (Vouaux) Dyko & D. Hawksw.) of lichenicolous fungi are reported. Descriptions of the species *Lichenothelia tenuissima* and *Taeniolella punctata* as well as the localities, data on ecology and taxonomic notes for the above mentioned species are provided.

Key words: *Lichenothelia tenuissima*, rare lichenicolous fungi, Central Polissya

Вивчення ліхенофільних грибів на території України розпочато в 90-х роках минулого століття й залишається одним із пріоритетних і перспективних напрямків вітчизняної мікології. Посилений інтерес дослідників до цієї групи організмів зумовив стрімке зростання кількості відомостей щодо їх видового складу й особливостей поширення на території України. Опрацювавши колекції лишайників із Центрального Полісся, ми виявили один новий (*Lichenothelia tenuissima* Henssen.) і п'ять рідкісних для України видів ліхенофільних грибів (*Marchandiomyces aurantiacus* (Lasch) Diederich & Etayo, *Monodictys epilepraria* Kukwa & Diederich, *Taeniolella punctata* M.S. Christ. & D. Hawksw., *Sclerococcum sphaerale* (Ach.) Fr., *Lichenodiplis lecanorae* (Vouaux) Dyko & D. Hawksw.), два з яких (*Monodictys epilepraria* та *Taeniolella punctata*) вперше наводяться для рівнинної частини України. Подаємо морфологічні описи, відомості щодо екологічних особливостей вищевказаних видів.

Lichenothelia tenuissima Henssen, Bibliotheca Lichenologica 25: 262 (1987).

Новий для України вид.

Слань чорна, ареольована, ареоли розсіяні до частково згрупованих, 80–160 мкм завширшки, мікрослань часто має столони. Макроконідії кулясті й еліпсоїдні, 9,5–10,5 мкм. Аскома випукла, до 150 мкм завширшки; гаматеїї параплектенхіматозний, амілоїдний; сумки мішкоподібні, 33–35×16–18 мкм, 8-спорові; спори 2-клітинні, безбарвні, з часом стають коричневими, бородавчасті,

© Н.В. КАПЕЦЬ, 2016

11,0–14,5 × 6,5–7,5 мкм. Пікнідії 40–45 мкм завширшки, конідії – 2,0–2,5 × 6,5–7,5 мкм (Henssen, 1987).

Екологічні особливості: на виходах різноманітних гірських порід або на сланях епілітних лишайників.

Поширення в Україні: Житомирська обл., Коростишівський р-н, затоплений гранітний кар'єр в околицях м. Коростишева, 50°18'53.09"N 29°05'37.66"E, 189 м над р.м., 22.07.2015, Н. Капець (KW-L 70511); м. Коростишів, на виходах гранітів уздовж правого берега р. Тетерів, 50°18'50.76"N 29°04'27.08"E, 159 м над р.м., 22.07.2015, Н. Капець (KW-L 70512).

Загальне поширення: США, Канада, Австрія, Рочія (Hawkswort, 1979).

Marchandiomyces aurantiacus (Lasch) Diederich & Etayo, Mycotaxon 60: 421 (1996).

Поширення в Україні: Житомирська обл., Народицький р-н, Природний заповідник «Древлянський», околиці с. Звіздаль, на слані *Physcia stellaris* (L.) Nyl., 19.08.2015, Н. Капець (KW-L 70521).

Таксономічна примітка: *Marchandiomyces aurantiacus* – склероціальна анаморфа виду *Marchandiobasidium aurantiacum* Diederich & Schultheis. Детальний опис виду та відомості про перші знахідки його на території України наведено в праці Л.М. Гавриленко з колегами (Navrylenko et al., 2009). Досі були відомі знахідки *Marchandiobasidium aurantiacum* із Херсонської обл. (Navrylenko et al., 2009; Khodosovtsev, Naumovych, 2009; Navrylenko, 2011; Khodosovtsev, Khodosovtseva, 2014). Конідіомата *M. aurantiacus* розвивається на сланях лишайників родів *Phaeophyscia* Moberg, *Physcia* (Schreb.) Michx. та *Xanthoria* (Fr.) Th. Fr., більш-менш поверхнева, помаранчева.

Monodictys epilepraria Kukwa & Diederich, The Lichenologist 37(3): 217 (2005)

Поширення в Україні: Житомирська обл., м. Коростишів, виходи гранітів уздовж правого берега р. Тетерів, 50°18'50.76"N 29°04'27.08"E, 159 м над р.м., на слані *Lepraria* Ach. sp., 22.07.2015, Н. Капець (KW-L 70513). Житомирський р-н, виходи гранітів уздовж правого берега р. Бобрівка, неподалік санаторію «Дениші», на слані *Lepraria membranacea* (Dicks.) Vain., 14.06.2015, Н. Капець (KW-L 70522).

Таксономічна примітка: опис виду та перші відомості про його поширення в Україні опубліковано у праці Я. Вондрака з колегами (Vondrak et al., 2010). Раніше вид наводився лише для території Карпат, а отже, наша знахідка є першою для рівнинної території України.

Taeniolella punctata M.S. Christ. & D. Hawksw., Bulletin of the British Museum for Natural History 6(3): 257 (1979).

Досі для території України вид вказували тільки для Східних Карпат і Прикарпаття (Kondratyuk et al., 2003), а отже, ця знахідка — перша для рівнинної території України. Оскільки так і не був опублікований опис виду українською мовою, ми подаємо його нижче.

Паразитує на слані *Graphis scripta* (L.) Ach. Колонії розкидані по слані господаря, крапкоподібні, коричневі. Міцелій занурений, світло-коричневий, 4–6 мкм завширшки, Конідіофори поверхневі, прямі, з гладенькими, товстими стінками, від світло- до темно-коричневих, 20–40(60) × 5–8 мкм; зібрані в маленькі пучки, зазвичай утворюють 1–3 розгалуження при основі. Конідіогенні клітини проліферовані, субциліндричні, з піхвоподібними стінками, що залишаються на конідіофорі після відокремлення конідій. Конідії аерогенні, еліпсоїдні, бочкоподібні, з обома усіченими кінцями, зібрані в ланцюги, 10,0–12,5 мкм, з 1–2 септами, іноді звужені в ділянці септ (Hawkswort, 1979).

Taeniolella punctata схожа на *T. pulvillus* (Berk. & Br.) M. V. Ellis, що зростає на корі *Quercus robur* L., останній відрізняється видовженими конідіофорами з 2–11 септами, 25–90 × 7–9 мкм.

Поширення в Україні: Житомирська обл., Житомирський р-н, буковий ліс між селами Тригир'я та Висока Піч, 50°11'10.13"N 28°21'47.81"E, 220 м над р.м., на слані *Graphis scripta* (L.) Ach., що зростає на корі *Fagus sylvatica* L., 12.06.2015, Н. Капець (KW-L 70530).

Sclerococcum sphaerale (Ach.) Fr., Scleromyceti suesicii no 179: no. 179 (1821).

Поширення в Україні: Житомирська обл., м. Коростишів, виходи гранітів уздовж правого берега р. Тетерів, 50°18'50.76"N 29°04'27.08"E, 158,94 м над р.м., 22.07.2015, Н. Капець (KW-L 70516).

Таксономічна примітка: *Sclerococcum sphaerale* раніше наводився для Запорізької обл., опис виду подано у праці С.Я. Кондратюка з колегами (Kondratyuk et al., 1999).

Lichenodiplis lecanorae (Vouaux) Dyko & D. Hawksw., The Lichenologist 11(1): 52 (1979).

Поширення в Україні: Житомирська обл., м. Коростишів, насадження *Betula pendula* Roth уздовж лівого берега р. Тетерів, неподалік вул. Східної, 50°20'25,99"N 29°04'35,67"E, 153 м над р.м., на слані *Lecanora saligna* (Schrad.) Zahlbr., що зростає на корі *Betula pendula* Roth., 2014 р., Н. Капець (KW-L 70515).

Таксономічна примітка: опис виду міститься у праці С.Я. Кондратюка з колегами (Kondratyuk et al., 1999). Вид наводиться для Чорноморського заповідника, Національного природного парку «Шацький» і Біосферного заповідника «Асканія-Нова» (Kondratyuk, 1999; Pirohov, 2013; Khodosovtsev, Khodosovtseva, 2014).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Hawkswort D. L. The lichenicolous Hyphomycetes, *Bull. of the British Museum for Natural History*, 1979, 6(3): 183–301.
- Navylenko L.M., Khodosovtsev O.E., Naumovych H.O., *Chornomorski Bot. J.*, 2009, 5(4): 609–611. [Гавриленко Л.М., Ходосовцев О.Е., Наумович Г.О. *Marchandiobasidium aurantiacum* (Lasch) Diederich & Schultheis — новий для України вид ліхенофільного гриба // *Чорноморськ. бот. журн.* — 2009. — 5(4). — С. 609–611].
- Navylenko L.M. In: *Karazinski pryrodoznavchi studii: materialy mizhnarodnoi naukovoї konferentsii*, Kharkiv, 2011, pp. 25–27. [Гавриленко Л.М. Ліхенобіота балки Дудчани (Херсонська область, Нововоронцовський р-н) // *Каразинські природознавчі студії: мат-ли між-нар. наук. конф. (Харків, 1–4 лютого, 2011 р.)* — Харків, 2011. — С. 25–27].
- Henssen A. Lichenothelia genus of microfungi on rocks, *Progress and Problems in Lichenology in the Eighties. Bibl. Lichenol*, 1987, 25: 257–293.
- Pirohov M. *Management of Environmental Protection in Forests*, 2013, 7: 94–108. [Пирогов Н. Лишайники и лишенофильные грибы Шацкого Национального природного парка (Украина) // *Zarządzanie Ochroną przyrody w lasach.* — 2013. — 7. — С. 94–108].
- Khodosovtsev O., Khodosovtseva J. *Chornomorski Bot. J.*, 2014, 10(4): 515–525. [Ходосовцев О.Е., Ходосовцева Ю.А. Лишайники та ліхенофільні гриби дендрологічного парку біосферного заповідника «Асканія-

Нова» ім. Ф.Е. Фальц-Фейна // *Чорноморськ. бот. журн.* — 10(4). — С. 515–526].

- Kondratyuk S.Ya., Andrianova T.V., Tykhenenko Iu.Ia. *Vyvchennia riznomanitnosti mikrobioty Ukrainy (likhenofilni, septoriievi ta puksyniievi hryby)*, Kyiv: Phytosociocentre, 1999, 112 pp. [Кондратюк С.Я., Андрианова Т.В., Тихоненко Ю.Я. *Вивчення різноманітності мікобіоти України (ліхенофільні, септорієві та пуксинієві гриби)*. — К.: Фітосоціоцентр, 1999. — 112 с.].
- Kondratyuk S.Ya., Popova L.P., Lackovičová Á.A., Pišut I. *A catalogue of Eastern Carpathian Lichens*, Kyiv; Bratislava, M.N. Kholodny Institute of Botany, 2003, 264 pp.
- Kukwa M., Diederich P. *Monodictys epilepraria*, a new species of lichenicolous hyphomycetes on *Lepraria*, *The Lichenologist*, 2005, 37(3): 217–220.
- Vondrak J., Palitse Z., Khodosovtsev O., Postoialkin S. *Chornomorski Bot. J.*, 2010, 6(1): 6–34. [Вондрак Я., Паліце З., Ходосовцев А., Постоялкін С. Доповнення до різноманіття рідкісних або маловідомих лишайників та ліхенофільних грибів Українських Карпат // *Чорноморськ. бот. журн.* — 2010. — 6(1). — С. 6–34].

Рекомендує до друку
І.О. Дудка

Надійшла 08.10.2015 р.

Капець Н.В. **Нові та рідкісні для України ліхенофільні гриби.** — Укр. ботан. журн. — 2016. — 73(1): 90–92.

Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України
вул.Терещенківська, 2, м. Київ, 01004, Україна

Наведено дані щодо поширення одного нового для України (*Lichenothelia tenuissima* Henssen) і п'яти рідкісних (*Marchandiomyces aurantiacus* (Lasch) Diederich & Etayo, *Monodictys epilepraria* Kukwa & Diederich, *Taeniolella punctata* M.S. Christ. & D. Hawksw., *Sclerococcum sphaerale* (Ach.) Fr., *Lichenodiplis lecanorae* (Vouaux) Dyko & D. Hawksw.) видів ліхенофільних грибів. Подано повні описи видів *Lichenothelia tenuissima* і *Taeniolella punctata*, перелік їхніх місцезнаходжень, відомості щодо екологічних особливостей і таксономічні примітки.

Ключові слова: *Lichenothelia tenuissima*, рідкісні види ліхенофільних грибів, Центральне Полісся.

Капець Н.В. **Новые и редкие для Украины лихенофильные грибы.** — Укр. ботан. журн. — 2016. — 73(1): 90–92.

Институт ботаники имени Н.Г. Холодного НАН
Украины
ул. Терещенковская, 2, г. Киев, 01004, Украина

Приведены данные о распространении нового для Украины (*Lichenothelia tenuissima* Henssen) и пяти редких (*Marchandiomyces aurantiacus* (Lasch) Diederich & Etayo, *Monodictys epilepraria* Kukwa & Diederich, *Taeniolella punctata* M.S. Christ. & D. Hawksw., *Sclerococcum sphaerale* (Ach.) Fr., *Lichenodiplis lecanorae* (Vouaux) Dyko & D. Hawksw.) видов лихенофильных грибов. Даны полные описания видов *Lichenothelia tenuissima* и *Taeniolella punctata*, приведены их местонахождения, сведения про экологические особенности и таксономические примечания.

Ключевые слова: *Lichenothelia tenuissima*, редкие виды лихенофильных грибов, Центральное Полесье.

НОВІ ВИДАННЯ

Якубенко Б.Є., Попович С.Ю., Григорюк І.П., Устименко П.М. **Геоботаніка: тлумачний словник: Навч. посібник. 3-тє видання** / Національний університет біоресурсів та природокористування, Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України. — К.: Фітосоціоцентр, 2015. — 421 с.

У посібнику з позицій системного підходу викладено основні та споріднені геоботанічні терміни й поняття, для деяких наведено детальне тлумачення, математичний апарат, зміст підкріплено ілюстраціями.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів класичних природничих та аграрних вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться проблемами геоботаніки.